

Hrvatska i države zapadnog Balkana (WB6) – Sjeverna
Makedonija

8. svibanj 2020., Siget 18 C, 10 000 Zagreb

10:00 **Pozdravni govor**

Holger Haibach

Zaklada Konrad Adenauer, Zagreb

Dr.sc. Gordan Akrap

Institut za istraživanje hibridnih sukoba, Zagreb

10:10 „**KeynoteSpeaker** “

Dr.sc. Gordan Akrap

Institut za istraživanje hibridnih sukoba, Zagreb

10:30 **Panel diskusija**

Norbert Beckmann-Dierkes, Ph.D

Konrad Adenauer Foundation, Beograd,

Vasko Naumovski, Ph.D

Faculty of Law in Skopje

Former Deputy Prime Minister of the Government in charge of
European Affairs and Former Ambassador in the USA

Vasko Stamevski, Ph.D

Faculty of Law, President of Senat University, International
Slavic University “Gavrilo Romanovich Derzhavin“

Veton Latifi, Ph.D

South-East European University (SEEU) in Tetovo,

Florian Feyerabend

Desk Officer for Western Balkans and South Eastern Europe at
Konrad Adenauer Foundation (KAS) headquarters in Berlin

Prof.dr. Miodrag Vuković,

Parliament of Montenegro

Moderatori:

Holger Haibach

Zaklada Konrad Adenauer, Zagreb

Dr.sc. Gordan Akrap

Institut za istraživanje hibridnih sukoba, Zagreb

Holger Haibach

Dame i gospodo, dobrodošli u 2. izdanje serije Hrvatska i zapadni Balkan (WB6). Već smo održali jednu konferenciju s našim partnerom – želim pozdraviti dr. Gordana Akrapa iz Instituta za istraživanje hibridnih sukoba. U prosincu prošle godine bavili smo se temom Bosne i Hercegovine, sada ćemo pobliže pogledati Crnu Goru i Sjevernu Makedoniju. Upravo smo imali virtualni summit koji se bavio proširenjem, a održan je pod hrvatskim predsjedanjem. Stoga smo mislili da je vrijeme razgovarati o svim tim temama koje imaju veze s politikom proširenja kako bismo vidjeli što se događa u regiji, ali i u širem smislu.

Želim na početku pozdraviti sve sudionike ove rasprave. Već sam spomenuo Gordana - hvala ti puno na inicijativi Instituta, korisni ste partner kao i uvijek. Također želim pozdraviti svog dragog kolegu dr. Norberta Beckmana. On ima vrlo zanimljivu ulogu, jer trenutno nadgleda četiri zemlje u regiji, a to su Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Kosovo. Također želim pozdraviti dr. Vaska Naumovskog s pravnog fakulteta u Skoplju, koji je bivši potpredsjednik vlade zadužen za europska pitanja i bivši veleposlanik u Sjedinjenim Američkim Državama. Također želim izraziti dobrodošlicu dr. Vasku Stamevskom, koji dolazi s Pravnog fakulteta, predsjednik je Međunarodnog slavističkog sveučilišta i dobrodošlica Veton Latifiju, sa Sveučilišta Jugoistočne Europe u Tetovu, zatim Profesoru Miodragu Vukoviću, članu Skupštine Crne Gore i posljednjem – dobrodošlica cijenjenom kolegi i mom šefu Florianu Feierabendu iz sjedišta Zaklade Konrad Adenauer koji nadgleda sve aktivnosti u jugoistočnoj Europi.

Kao što sam već rekao, pokušavamo detaljnije proučiti ishode Zagrebačkog Summita, ali također želimo dati uvid u trenutnu situaciju u vezi s krizama i što se događa u širem smislu u regiji. Iz

tog razloga dopustite da predam riječ svom cijenjenom kolegi dr. Gordanu Akrapu.

Gordan Akrap

Hvala Holger. Meni je osobno i mom institutu uvijek zadovoljstvo raditi s tobom i surađivati sa Zakladom Konrad Adenauer. Najljepši pozdrav i svim gostima koji su danas s nama ovdje. Nadam se da ćemo nastaviti raditi na ovoj temi jer su nam jugoistočna Europa i zemlje zapadnog Balkana vrlo važne - ne samo kao susjedi, već i zbog mnogih drugih stvari. Puno je izazova s kojima smo suočeni u Europskoj uniji, a koji su povezani sa zemljama Zapadnog Balkana 6.

Dopustite mi da vam dam kratki uvod u današnju raspravu koji će se temeljiti na našoj dosadašnjoj komunikaciji i vašem mišljenju.

Godinama već vidimo kako se razni napadači koriste hibridnim napadima dok pokušavaju postići različite ciljeve: političke, ekonomske, sigurnosne, vojne, kulturne, socijalne... Hibridni napadač pokušava postići stanje nadmoći informacija i tako utjecati na proces odlučivanja ciljne publike, kako bi kontrolirao komunikacijske kanale kao i informacijski sadržaj koji se šalje tim kanalima. Cilj medija, koji se koristi kao komunikacijski kanal u operacijama od utjecaja, često nije informiranje već manipulacija podacima i informacijama, znanjem i osjećajima. Osoba koja napada informacije pokušava prikriti svoje radnje, namjere i identitet kako bi spriječila otkrivanje i identificiranje zlonamjernih radnji. Intenzitet dezinformacija posebno je očit u vremenu prije izbijanja kriza, tijekom kriza i tijekom sukoba i ratova, a dodatno se intenzivira u vremenima prije izbora i referendumu. To se vrlo jasno vidjelo na američkim predsjedničkim izborima 2016. godine, Brexitu (2016.), referendumu u Sjevernoj Makedoniji (2018.), kao

i u brojnim operacijama usmjerenim protiv građana Ukrajine i baltičkih država te tijekom trenutne krize s koronom.

Na temelju analize tih i drugih sličnih primjera i posljedica koje su se pojavile, potrebno je razviti demokratske aktivnosti koje bi mogle smanjiti ili onemogućiti zlonamjerne učinke dezinformacija. Zemlje WB6 (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija) i dalje su politički, sigurnosno, gospodarski i socijalno vrlo nestabilne i nesigurne. Političke i društvene elite uglavnom se nisu razvile do razine koja može jamčiti stvaranje potrebne razine društvenog sporazuma ili konsenzusa o ključnim pitanjima koja su nužna za budući pozitivan razvoj pojedinaca i zajednica. Brojna međunacionalna pitanja i odnosi koji su već dovoljno izmučeni sa svojom poviješću, nažalost su bez vizije i ideja koje bi mogle razviti optimizam i pozitivan budući razvoj.

Da, suočeni smo i s korona-krizom. No ova će kriza nadam se proći uskoro. Puno smo naučili iz ove epidemije na temelju sasvim različitih pristupa i rješenja. Ova je kriza ugrozila naše ekonomije, naša društva, naš način života. Ali je ova kriza ujedno i izazov koji je ljude potaknuo na solidarnost, kako možemo djelovati ujedinjeno, kako možemo uspješno koordinirati svoje aktivnosti i pomagati jedni drugima. EU će, kao što je jasno napisano u zaključcima Summita Zagreb 2020, pružiti značajnu potporu i pomoć zemljama WB6 u vidu potpore njihovom socijalnom i ekonomskom oporavku kao i zdravstvenom sektoru. Ova će kriza uskoro biti iza nas. Čak i u slučaju drugog vala zaraze koji bi se mogao pojaviti u rujnu / listopadu, bit ćemo bolje pripremljeni i moći još bolje reagirati. Ono što trebamo je da, čak i u tim izazovima koji nastaju, zaštitimo našu demokraciju, naše slobode i društva od negativnih utjecaja, od različitih destruktivnih dezinformacija.

Aktivno i intenzivno miješanje u unutarnje procese drugih zemalja, opravdano kao zaštita vlastitih etničkih i vjerskih zajednica, uz stalno provociranje međunacionalnih sukoba, pokazuje da je demokracija i društvo kao takvo vrlo krhko, osjetljivo i ranjivo. Iznimno ranjivo na čak manje izazove s kojima se mogu suočiti i koje države s konsolidiranom i razvijenom demokracijom ne bi ni primijetile. Stoga je potrebno intenzivno nastojati osigurati razinu postignute demokracije i nastaviti djelovati u pozitivnom i razvojnem duhu: graditi, ne rušiti, stvarati, a ne odvlačiti pozornost. Pravilo koje su stari Rimljani primijetili i definirali izrekom *Divide at Impere* ostaje ključno u planiranju svih ovih operacija.

Ključni segment svakog demokratskog procesa bilo kojeg društva su slobodni, višestranački i demokratski izbori, na kojima građani svojom slobodnom voljom mogu birati svoje buduće predstavnike. Do kraja ove kalendarske godine održat će se nekoliko izbora koji mogu pozitivno ili negativno utjecati na budućnost zemalja WB6 (na pojedinačnoj i grupnoj razini). Sjeverna Makedonija, Crna Gora i Srbija vrlo brzo će održati parlamentarne izbore. Izbori za Hrvatski sabor, američki predsjednički izbori (studenj 2020.) i, ne manje važni, stranački izbori za vodstvo njemačke političke stranke CDU također će se održati do konca ove godine. Ne treba isključiti da će, u nekim slučajevima, koji se već nazivaju stvarnošću, na svaki od ovih izbornih procesa utjecati različiti hibridni napadi koji dolaze iz spektra hibridnih prijetnji s ciljem izravnog utjecaja na rezultate izbora. To se posebno odnosi na izbore u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i u SAD-u.

Stoga su potrebni dodatni naponi kako bi se sistematizirali rezultati brojnih analiza i dokumenata koje su izradili stručnjaci NATO STRATCOM CoE i HybridCoE, kako bi se izbori, kao administrativni događaj i politički proces, zaštitili od brojnih

zlonamjernih utjecaja. Također je potrebno zaštititi javnost ili biračko tijelo od takvih zlonamjernih djela. Štiteći integritet izbornog procesa, štitimo temelje zapadne demokracije. Zaštita demokracije zaštita je dostignute razine ljudskih prava, kako na individualnoj i grupnoj razini, tako i na nacionalnoj i EU razini.

Važnu ulogu u zlonamjernom utjecaju na rezultate izbora imaju podaci i informacije objavljeni na društvenim mrežama. Osim društvenih mreža, ne trebamo zanemariti utjecaje različitih komunikacijskih grupa na našim pametnim telefonima i računalima. Obilje, raznolikost, učestalost i ponovljivost podataka i informacija na onim mrežama koje mi kao pojedinci i organizacije neprestano objavljujemo, kao i dezinformacije (audio, video, fotografija i tekst) uistinu su zapanjujuće i šire se brže od bilo kojeg virusa. Dezinformacije, koje su sastavni dio širokog spektra aktivnosti unutar operacija utjecaja, koriste se kao izvor koji daje dodatnu energiju drugim aktivnostima u spektru istih aktivnosti. Pokretačka snaga ovih dezinformacija vrlo su često naši osobni podaci i podaci koje slobodno (sa ili bez pristanka) dijelimo s mnogim osobama (poznatim i nepoznatim) na internetu. Samo se trebamo podsjetiti kako su ova praksa manipulacije i neprihvatljivo upravljanje našim podacima stručnjaci iz Cambridge Analytica nazvali: Promjena ponašanja temeljem podataka.

Kao što sam rekao, zemlje WB6 sada su u vrlo osjetljivom položaju. Korona-kriza još je uvijek prisutna, također i politička nestabilnost, postoji velik broj unutarnjih sporova i otvorenih pitanja, uski međunacionalni i međudržavni odnosi, trenutačno miješanje stranih aktera politička, ekonomska, socijalna budućnost zemalja WB6 sada je tema. Stoga pokušavamo dobiti neke odgovore na pitanja kao što su kriza koju je uzrokovala korona, njezin utjecaj na socijalnu, političku i ekonomsku situaciju, nedavno članstvo Sjeverne Makedonije u NATO-u i

otvaranje pregovaračkog procesa, što Makedonija očekuje od NATO-a i EU, zatim budućnost Prespanskog sporazuma i njegov utjecaj na izbore koji će se održati uskoro i pitanje postoje li negativni domaći i strani utjecaji u obliku hibridnih napada vidljivi poput onih prije usvajanja Prespanskog sporazuma? Naravno, ta ista pitanja htjeli bismo postaviti i našem kolegi iz Crne Gore, jer je razvoj krize u Crnoj Gori vrlo intenzivan u posljednjih nekoliko mjeseci. A izbori su pred vratima. Hvala ti puno na vremenu, Holger.

Holger Haibach

Veliko ti hvala Gordan što si nam dao širi pregled onoga što se trenutno događa i što se događa već duže vrijeme. Htio bih sada pitati kolegu Norberta: Ti si u jedinstvenom položaju, jer trenutno nadgledaš aktivnosti Zaklade u četiri države u ovoj regiji. Puno duže si tu nego ja, na primjer. Hrvatsko predsjedanje Europskom unijom imat će proširenje kao jednu od najvažnijih žarišnih točaka, ali na žalost, sve je to zasjenila kriza koju je uzrokovala korona. Međutim, summit nam je dao određeni pregled o tome kako EU želi postupiti u vezi s tim temama i kako EU vidi proces proširenja u budućnosti. Želim te pitati sljedeće: možeš li s nama podijeliti svoj pogled na to kako zemlje u regiji, one koje nadgledaš, vide ishode summita.

Norbert Beckmann

Hvala na pozivu. Dobro je imati priliku razgovarati o situaciji u jugoistočnoj Europi u ova toliko drugačija vremena korona virusa s jedne strane, a s druge strane mislim da je to vrijeme u kojem nemamo samo izazove, već postoje i mogućnosti da se malo približimo. I to bi trebalo biti moje prvo zapažanje. Dopustite mi da se osvrnem na Zagreb Summit, zaista je sjajno što su svi sudjelovali na summitu. I to ide u prilog tome što mislim - još

jednom - da Europa funkcionira. Ne samo da europske zemlje promatraju što se događa unutar Europske unije, i ne samo kako bi se mogle nositi s različitim vrstama izazova, to je također vrlo širok pogled na jugoistočnu Europu - i to je važno. Nitko to nije izrazio na taj način, ali vidim ishode summita i one u Solunu i Sofiji da je ljudima zaista jasno da jugoistočna Europa nije daleko od pitanja Europske unije, da je bliska i da je dio naše i europske politike. Želio bih to još jednom naglasiti - ovaj je ishod zaista važan.

Očekivanja u vezi s hrvatskim predsjedanjem bila su puno veća, to se odnosi na ona koje mogu ispuniti - to je prilično jasno, jer sada imamo posebnu situaciju i očekivanja u Sjevernoj Makedoniji i Crnoj Gori, možda su očekivanja u Srbiji i Kosovu puno veća, ali to svi razumiju i znaju da danas moramo živjeti sa svojim problemima i izazovima, a to je situacija još jednom pokazala.

A što se događa u četiri države o tome imam manje-više pregled: imamo nekoliko pristojnih stručnjaka koji imaju puno bolji pregled, tako da mogu samo dati komentare. Prije svega vidim da se u Crnoj Gori vrlo dobro nose s ovom krizom. Vlada se manje-više suzdržava, a glavni govornici u kriznim situacijama su stručnjaci, a među njima nema vidljive borbe. Na jesen će biti izbori, a onda ćemo vidjeti što će biti nakon krize. Vidjet ćemo kako funkcionira demokracija u cijeloj regiji.

Ali ipak, rezultati već sada pokazuju kako se Crna Gora nosi s krizom i da to nije tako loše. Nadamo se da će shvatiti u ovom dijelu političke kulture da imaju drugu vrstu kulture vođenja diskusija koja bi se mogla zadržati malo duže nego samo do kraja krize. Ono što se događa na Kosovu vrlo je zanimljivo. Prema mojim očekivanjima, Gordane, nemamo samo izbore u zemljama koje ste spomenuli, ne, očekujem i izbore na Kosovu, pa ćemo zatim u cijeloj regiji vidjeti kako funkcionira demokracija. To je

definitivno posebna situacija, no vidjet ćemo. Naglašavam da je riječ o iznimnoj situaciji kada moramo preuzeti odgovornost za ovu međunarodno tešku temu, pa kako se nositi s Kosovom i kako pronaći rješenje. Rješenje između Kosova i Srbije na koncu je ključ cijelog procesa proširenja manje-više za sve zemlje jugoistočne Europe.

Nastavimo sa Sjevernom Makedonijom. Sjeverna Makedonija je više-manje u sretnoj situaciji - od početka korona-krise Sjeverna Makedonija je u skladu sa svojim ustavom uspostavila tehničku vladu. Po mom mišljenju nema tako velike borbe unutar zemlje; oni rješavaju izazove u vezi s ustavom i načinom organizacije izbora, ali ne vidim nikakve zaista teške rasprave ili nešto slično. Bit će sretni što je otvoren proces proširenja i što je članstvo u NATO-u ispunjeno, pa će vidjeti da su dobrodošli u zapadnim zemljama i u Europskoj uniji. To je važno.

A sada Srbija. Srbija je najveća država u jugoistočnoj Europi - to je očito – no moramo vidjeti, jer se i oni bave izborima, možda je rasprava - ako pogledate situaciju jučer - teško reći kako će organizirati stvar s oporbenim strankama, s vladajućom strankom, sa strankama koje bojkotiraju i ne bojkotiraju predstojeće izbore. Tamo moramo biti oprezni i vidjeti što će se dogoditi s demokracijom i političkim i demokratskim sustavom. Ali na koncu put ka Europskoj uniji, procesu proširenja, to je jedini put za cijelu regiju i moramo pokazati - što je ishod Zagreb Summita - da postoji međunarodna i europska solidarnost. Puno ti hvala.

Holger Haibach

Najljepša hvala Norberte na ovom pregledu. Mislim da si dobro rekao da moramo imati u vidu ne samo izazove koji su pred nama, već i šanse. I mislim da je ovo vrlo važno, posebno kada je riječ o regiji, koja - kako je naglasio Gordan - nije uvijek politički stabilna,

a rekao si i da nije vrijeme izbora samo u drugim zemljama, već i u Hrvatskoj. Nitko ne zna točno kada će biti izbori, ali vidjet ćemo puno političkih promjena u okruženju.

Prelazimo na slučaj Sjeverne Makedonije - a zatim bih predao Gordanu riječ za raspravu - zamolio bih Profesora Naumovskog da nam da mali pregled. Budući da ste bili ministar za europske integracije, najbolji ste stručnjak koji bi nam mogao dati odgovor na pitanje u vezi s temom kako su u Skoplju doživjeli rezultate Summita i općenito u Sjevernoj Makedoniji, i molim Vas recite nam kako gledate na situaciju. Izvolite, profesore Naumovski.

Vasko Naumovski

Hvala Vam! Samo bih vam želio čestitati na organizaciji ovog događaja - iako je to već postalo ritual. Mislim da bismo trebali biti sretni da imamo ovakav događaj, zahvaljujući Zakladi Konrad Adenauer. I naravno, u svjetlu hrvatskog predsjedanja, mislim da bi se ovakvi događaji trebali održavati češće kako bismo se podsjetili, a i podsjetili cijelu regiju da je - kao što ste rekli na početku - Europa za nas važna tema, i zasigurno važna tema za regiju.

Ako analiziramo situaciju u vezi sa Summitom i prethodnim Summitom i povijesti, rekao bih, u skladu s onim što je rekao gospodin Norbert, regija možda neće biti među najboljima kada je u pitanju stabilnost i komunikacija između političkih subjekata unutar svake zemlje, kao i glede bilateralnih odnosa između samih zemalja. Zbog toga je još važnije potvrditi put europskih integracija zemalja kako iste ne bi dopustile nazadovanje reformi. Dakle, povijesno kakvo god razočarenje imali sa summita ili razočarenje u vezi s odlukama zapadne Europe ili zapadnog Balkana, svjedoci smo situaciji u kojoj se europske reforme u tim zemljama nisu pomakle s mjesta - naprotiv, kretale su se unatrag.

Stoga bih rekao da još uvijek postoje aspekti koje ne bismo trebali zanemariti u ovoj situaciji; nije riječ samo o izborima i o situaciji u vezi s Coronom, već i o situaciji unutar nekih država članica Europske unije i unutarnja situacija u zemljama regije. Dakle, rekao bih da ovaj povijesni pojam takozvanog Balkanskog bureta s barutom, odnosno bureta s barutom koji može eksplodirati u bilo kojem trenutku, i to nije samo povijesni pojam. Rekao bih da ponekad imamo osjećaj da bi se, ako ne bi bilo jasno europsko povjerenje u regije, ti ciljevi iz prošlosti mogli probuditi. I nije situacija u kojoj bih želio reći da ti momci iz regije govore da nas ili šalju u Europu ili ćemo opet međusobno ući u vojne sukobe. Stvarnost je da to ne možemo tek tako zanemariti. Sama politika proširenja donijela je najveće koristi građanima zemalja srednje i istočne Europe i po meni je to najvidljiviji pozitivan razvoj politike Europske unije u njezinoj povijesti. I ne možemo dopustiti da građani zemalja iz regije ostanu izvan prednosti politike proširenja.

U situaciji smo da u nekim slučajevima - a to je slučaj i u našoj zemlji - imamo bilateralno pitanje, na primjer koje je odgodilo našu odluku da započnemo pregovore već više od deset godina. Mislili smo tada da je sve iza nas; bez obzira na to nakon Summita vidjeli smo da možda postoje i neke druge države Europske unije koje opet pokušavaju koristiti bilateralne odnose i neka otvorena bilateralna pitanja kako bi odgodile početak pregovora za punopravno članstvo u EU. Stoga mislim da bi se EU trebala značajnije baviti pitanjem bilateralnih pitanja povezanih s politikom proširenja. Naime, mogućnosti država članica EU da blokiraju pristupanje zemlje kandidata – doživjeli smo to u prošlosti, doživjeli smo to u slučaju pristupanja Hrvatske, doživjeli smo to u slučaju drugih zemalja jugoistočne Europe - i tada smo mislili da je to iza nas. Ali mislim da sam možda pogriješio. Prije nekih 10 godina napisao sam članak da bilateralna pitanja mogu spriječiti pristupanje balkanskih zemalja kada se međusobno

približe. Dakle, nema zemlje na zapadnom Balkanu koja nema otvoreno bilateralno pitanje s barem jednim od svojih susjeda. U situaciji u kojoj se država već nalazi i ima priliku iskoristiti ovo pravo veta za pristupanje, vodi nas u beskonačnu priču i daljnje odgađanje koraka pristupanja zemalja zapadnog Balkana.

Dakle, tu bi se trebale dokazati institucije EU-a i vodstvo EU-a. Nisam sretan što do sada nisam vidio značajnu uključenost od strane EU u ove moguće opasnosti za politiku proširenja. Kad govorim o izborima ovdje, rekao bih da ne postoji značajna politička stranka ili skupina koja je protiv članstva u EU - upravo suprotno, ovo je početak naše neovisnosti ranih devedesetih kada smo imali široko nacionalno pitanje konsenzusa. Članstvo u EU pomaže tom procesu. Ipak, rekao bih da među stanovništvom vlada razočaranje što datum službenog početka pregovora nije bio definiran na prvoj konferenciji. Kao što je to bio slučaj s ostalim zemljama - Srbijom i Crnom Gorom, najnovijim primjerima - postoji svojevrsni alibi da je korona-virus razlog tome.

Ipak, mogli smo vidjeti da su negdje u sred ljeta ili početkom jeseni odredili kada će konferenciju biti moguće održati a do tada će virus proći. Uz takvo razočaranje stanovništva mislim da je potrebna veća uključenost i poticaj Europske unije i država članica Europske unije.

Krajem prošle godine Summit je dokazao da donošenje odluka unutar Europske unije nije na najboljoj razini - ako želimo biti iskreni - i pokazalo se da su neke države članice još uvijek u dilemi treba li proces proširenja biti glavni prioritet na dnevnom redu EU ili ne. Ako tome dodamo još neke aspekte - naime unutarnju političku situaciju na koju utječe proces proširenja u nekim državama članicama EU-a, migrantske krize proteklih godina i porast nacionalizma u nekim zemljama unutar Europske unije,

mislim da imamo puno posla - zajedno. Jer kada kombinirate ove dvije situacije, nacionalizam unutar država članica EU-a i nacionalizam u zemlji pristupnici, utvrdit ćete da se međusobno hrane. Rekao bih da postoji nesretna veza između te dvije strane što ne pridonosi općem cilju poticanja reformi EU-a u svakoj od zemalja. Mislim da tamo moramo proći još nekoliko koraka. Prije svega jasan poticaj država da nastave europskim putem, zapravo to mora biti jasan put s određenim koracima u pristupnom procesu i u pregovorima, koji će osigurati unutarnje reforme i nastavak ovih reformatora s jedne strane, kao i ovu novu metodologiju za pregovore, koju je Komisija predložila i usvojila kasnije s druge strane. To ne bi trebala biti dodatna opasnost za sam postupak.

Gordan Akrap

Hvala Vam. Drago mi je što postoji široki konsenzus u Sjevernoj Makedoniji o pristupanju Europskoj uniji. Sad ste postali članica NATO-a, što će vam također biti od velike pomoći. Mislim da vam kao hrvatski državljanin, koji je prošao sve ove faze procesa EU-integracije, mogu reći da je to proces. Morate ispuniti puno pitanja i udovoljiti zahtjevima; trebate uložiti puno vremena i puno napora. Ali vjerujte mi, kada jednom pozitivno završi, bit ćete vrlo sretni i imat ćete puno razloga za slavlje. Sada bih htio dati riječ Profesoru Latifi i zamoliti ga za mišljenje o istim temama.

Veton Latifi

Hvala vam. Zapravo bih želio govoriti o dva konteksta i dva sindroma u vezi s glavnom paradigmom i nekom dinamikom integracije u EU za zapadni Balkan i općenito, s ciljem da vidimo kako možemo pronaći najbolje načine za vođenje pregovora; moje glavna tvrdnja je da je i dalje ista. Ali čak i proces integracije zapadnog Balkana, taj proces nadilazi proces reformacije. Iz tog

razloga želio bih govoriti o dva konteksta, a to su dvije epizode i obje bih nazvao "ako svi".

Prvi „ako svi“: svaka od zemalja očito sama određuje svoju predanost ciljevima integracije u EU. To je vrlo važno kao polazna točka. Ali ako svi imaju isti program i iste ciljeve - naravno da ne - i to je normalno, ali ako svi imaju prijateljske konzularne odnose sa svima prije nego što se pridruže klubu, e pa u tom slučaju morali su poraditi na tim pitanjima na putu u EU pregovora ili tijekom pregovora. Ako su svi u dobrim odnosima i komunikaciji s onima iz regije koji su već u EU-klubu, dobro, to još treba procijeniti u praksi. I da vidimo: imamo neke dogovore, imamo neka načela i neke obveze. Pa da vidimo kako će ovo funkcionirati u praksi. To će se naravno očitovati i odraziti u dinamici pregovora. U tom kontekstu, odnosi sa susjedima moraju biti na važnom mjestu dnevnog reda i zahtjeva. To nije ništa novo, ali ovo je sve više stvar sentimenta, sve više je to pitanje zahtijevanog i promoviranog, što onda čini da je proces integracije u EU zemalja zapadnog Balkana naravno iznad procesa reformacije.

Istodobno, pitanje susjedskih politika za koje se očekuje da će biti na vrhu prioriteta glede hibridnih napada takozvanih zlonamjernih utjecaja tijekom cijelog procesa. Kakva je situacija s drugim zemljama, koje sam nazvao "ako svi", a odnosi se na domaću unutarnju situaciju? Ako svi među političkim akterima u kontekstu imaju istu agendu i cilj za integraciju u EU - naravno, opet da - ali isti se mora jasno razlikovati po tome u kojoj mjeri populizam dolazi s desne ili s lijeve strane.

Nije ni čudo što spominjem i populizam s ljevicom – moguće je. Ako se svi zalažu za proces integracije u EU - uglavnom da, ali pokazatelj kao da je organiziran oko političkog konsenzusa, općenito čujemo opredjeljenje i rekao bih stav o potpori ili organiziranju političkog konsenzusa. Ali tada samo tvrdnja o

političkom konsenzusu ponekad nije dovoljna. Zaista moramo razmišljati o temi političkog dijaloga.

Ako uzmete za primjer Crnu Goru – to bi moglo predstavljati problem. Ako uzmete za primjer Sjevernu Makedoniju, postoji širok politički konsenzus za ove glavne političke aktere. Postoji jedna ili dvije suptendne nerelevantne političke stranke s proruskom orijentacijom, a sastoji se od hrpe ljudi koji ne samo da imaju koristi od toga, nego je to samo hrpa ljudi koji bi bili sretni da imaju koristi i postanu na koncu popularni kao politički analitičari ili kreatori mišljenja, umjesto da osvoje neko mjesto u parlamentu. Budući da su svjesni da ne mogu glumiti ni domoljube, kada je očito cilj države ulaz u EU i NATO, ni mogu glumiti relevantne političare koji bi, rekao bih, mogli osvojiti samo glasove vlastitih obitelji u sljedećem izbornom ciklusu.

Ako svi među etničkim zajednicama, što me također zabrinjava, ako svi među etničkim zajednicama ili narodima unutar ovih zemalja u regiji imaju jedan te isti zajednički program i cilj integracije u EU, a to je da prvo pokažu etnički konsenzus i internu integraciju, kako će to funkcionirati? Opet je to za Crnu Goru izazov, a za Sjevernu Makedoniju postoji širok etnički i politički konsenzus za EU integracije i mi s tim nemamo problema. Zapravo posljednja dva pitanja tiču se političkog konsenzusa i rekao bih etničkog konsenzusa, i to bi moglo biti pitanje i meta hibridnih uplitanja jer ta ometanja traže rupe. Čak i male rupe, jer su naviknuti da Balkan vide kao rupu problema. A sada je Balkan pod EU i NATO-om i više nije rupa.

Koji su glavni nacionalni interesi balkanskih zemalja danas? Naravno, integracija u EU i NATO, vremena se mijenjaju. Često postoji razlika između logike odavde prema logici kompromisa, kao to da se bez velikog vođe to ne bi moglo ni zamisliti, ali sada govorimo o provedbi kompromisa sa susjedima u cilju pomoći iz

teških nagodbi i razgovora i tako dalje. Dakle, to je kao dio dnevnog reda u cilju zaštite nacionalnih interesa. A zaštita nacionalnih interesa sada je NATO i proces integracije u EU. Stoga danas na Balkanu nema potrebe napadati zemlje. Stoga su hibridni napadi usmjereni na ciljeve zemalja, nacionalne interese i opet, kao što sam rekao, nacionalne interese EU i NATO i integracijski proces zemalja, a to je opet napad na nacionalne interese.

Na početku sam spomenuo da bih želio samo kratko govoriti o paradigmi evolucije. Kao što se sjećate, započeli smo tako dug proces u usporedbi s drugim regijama poput istočne ili središnje Europe. Na Balkanu smo se bavili i još uvijek se bavimo tranzicijskom paradigmom. Spor proces. Zatim proces demokratizacije - opet spor proces. Korupcija i organizirani kriminal, a koja je paradigma iza toga? Natjecanje sa susjedima i blokiranje susjeda. Kako nadmašiti paradigmu? Jer osporavanje i blokiranje susjeda na Balkanu posljednjih je nekoliko godina, rekao bih, situacija koja je ujedno i nova nevolja, novi, rekao bih, izazov za Europsku uniju i glavne države same Europske unije. Valja izračunati cijenu ako je jedno političko rješenje spremno na kompromise radi integracije ili ne.

Pogledajmo Prespanski sporazum, rezolucija o imenu Sjeverne Makedonije i Grčke. Kakvu korist ima sjeverna Makedonija? Očito su otvoreni za članstvo u NATO-u i dobivanje datuma za početak pregovora s Europskom unijom. Sada se očekuje nova paradigma u narednom razdoblju kako zaokružiti situaciju u vezi sa susjedskim odnosima. Praktičnije je vidjeti ne samo izjave; ovo je vrijeme koje će u praksi pokazati kako djeluju kompromisi i tome se ne treba čuditi. Jer ako posljednji informativni paket Europske unije vidite kao strukturu, vidjet ćete da se isti više ne odnosi samo na proširenje EU. Proširenje EU i susjedske politike ili susjedski odnosi. U svim tim pitanjima Hrvatska bi vam mogla pomoći,

rekao bih. Bilo koja druga država u regiji može vam biti od pomoći na način da s vama podijeli iskustva i proces informiranja. A Hrvatska može doprinijeti sa svojim iskustvom kako se nositi u odnosima sa susjedima tijekom pregovora, kako riješiti sporove, kako se boriti protiv korupcije, kako se boriti protiv hibridnih napada kako bi se zemlja pridružila svima u regiji, jer to ni jedna država ne može sama. Trebali bismo shvatiti da je ovo tema koja može biti test za regionalnu suradnju. Stoga posebno ono što Hrvatska može pomoći većini zemalja pomaže u razvoju pregovaračkih kapaciteta.

Dakle - dinamika. Ovisit će puno o pregovaračkim kapacitetima i pripremama. Naravno, to također mora ovisiti i o informacijskim procesima, posebno o zakonodavnim reformama i dinamici rješavanja ili dinamici bilateralnih sporova. Dakle, ovo vidim kao tri stupa. Ponovit ću - pregovarački kapaciteti ili koliko će se države razvijati tijekom pregovora i prije početka pregovora. Drugo: zakonodavna i rekao bih administrativna reforma i dinamika rješavanja bilateralnih sporova. Dinamika će ovisiti i o još jednom pitanju. To pitanje, kao što sam spomenuo, je kako će se zemlje istovremeno moći nositi s hibridnim napadima ili pokušajima i tim istočnim utjecajima. Pokušaji izazivanja političkih napetosti od strane Istoka na tlu Balkana.

HolgerHaibach

Hvala vam. Mislim da je to bio vrlo zanimljiv podatak, posebno kada ste govorili o stranim utjecajima, što se tiče zemalja zapadnog Balkana. Zbog toga bih želio zamoliti Floriana Feierabenda, mog šefa iz Berlina da se uključi. Znam Florian da si ti u tome aktivno sudjelovao, da je Zaklada provela puno istraživanja o vanjskim akterima. Povremeno mi se čini da je ova regija poput tržišta stranih glumaca koji pokušavaju biti uključeni

i slijede određene interese. Možda nam možeš dati uvid u ono što je Zaklada o tome saznala.

Florian Feierabend

Puno ti hvala Holger. Prije svega, želio bih vam čestitati, Zakladi Konrad Adenauer Hrvatska i Institutu za istraživanje hibridnih sukoba na ovom vrlo zanimljivom obliku rasprave. Puno vam hvala što ste me pozvali i što ste mi dali priliku da u ja doprinesem raspravi. Prije svega, želim započeti s nekoliko napomena i nadovezati se na ono što ste rekli u uvodu, jer je povijest važna i to je i te kako istina kao što svi znate. Spomenuli ste dva datuma: danas je 8. svibnja kada obilježavamo 75 godina od završetka 2. svjetskog rata i sutra je 9. svibnja kada ćemo obilježiti 70 godina Schumannove deklaracije. Ta su dva datuma naravno usko povezana i toga bismo trebali biti svjesni, jer je cijeli projekt europske integracije izravna posljedica toga – doduše, bilo je pokušaja i prije toga - ali to je izravna posljedica 2. Svjetskog rata i holokausta.

Zahvaljujući procesu europske integracije živimo u miru, prosperitetu i jedinstvu. Međutim, s tri prilično važna ograničenja na koja ponekad zaboravimo i kojih bismo trebali biti itekako svjesni, a pogotovo danas jer možda imamo i publiku koja nije ograničena samo na zapadni Balkan, već možda na Njemačku i druge države članice s Europske unije. Važno je ne zaboraviti da su prosperitet, mir i jedinstvo prvo bili ograničeni samo na zapad Europe. To je bilo vrijeme hladnog rata, tako da vrijedi samo za zapad Europe, a drugo, nije povezano samo s procesom europskih integracija. No naravno, to ne bismo smjeli zaboraviti, i to se danas spomenulo – ove je godine Makedonija pristupila NATO-u i dobro je povezana s NATO-om i američkim sigurnosnim kišobranom. Ponekad se to zaboravi, zato valja naglasiti. I treća točka je naravno mir. Razdoblje mira otvorilo je Europi velike

šanse. No danas razgovaramo o zapadnom Balkanu i svi ste vi osobno iskusili da su devedesete bile u najmanju ruku zabrinjavajuća vremena. Svi smo svjesni rata u Bosni i Hercegovini, rata u Hrvatskoj ili Domovinskog rata. Svjesni smo sukoba na Kosovu. Dakle, nije to bilo tako davno da smo zapravo i unutar Europe imali sukobe i rat.

Ovo me navodi na moje treće zapažanje što je ujedno poveznica s tvojim pitanjem. Danas bi moglo biti rasprave u državama članicama, pa čak i unutar Njemačke, kao da bismo čuli i one koji kažu, da je zapadni Balkan stražnje dvorište Europe, zašto bismo trebali brinuti o njima? Ta nas regija ne treba zanimati, zašto? Zašto se moramo nositi s problemima i izazovima s kojima se trenutno susrećemo i mi unutar Europske unije? Neki ljudi ili promatrači ukazivat će na određene zemlje u srednjoistočnoj Europi i na izazove s kojima bismo se možda morali boriti kada je u pitanju vladavina prava ili čak istočnog Balkana, terminologija koja se koristi kad je riječ o korupciji. Tada uvijek preporučujem neka pogledaju kartu Europe. Znam da su karte i zapadni Balkan prilično nezgodno pitanje, ali ako pogledate političku kartu Europe, vidjet ćete da je sve obojeno u plavo - boja Europske unije – osim jedne bijele mrlje: šest zemalja. Šest zemalja zapadnog Balkana koje su okružene državama članicama Europske unije. Neke od njih već su države članice NATO-a. Tako da su i one ostale okružene državama NATO-a.

Dakle, to zapravo nije poput stražnjeg dvorišta - ako, tada morate upotrijebiti ispravnu metaforu i nazvati ih prednjim dvorištem. Zato je važno osvijestiti što se događa. Važno je u tim zemljama uspostaviti stabilnost, pozitivan ekonomski, politički i socijalni razvoj i to je također razlog zašto je takozvanim trećim silama ili vanjskim akterima toliko privlačno da ovo koriste u dvorištu Europe kako bi odvratili pozornost, stvorili probleme Europskoj uniji i političkoj konkurenciji. I ne samo Europskoj uniji, već i

cijelom zapadu. Neki su problemi već bili spomenuti. Postoje ovi međuetnički odnosi koji su u najmanju ruku možda izazovni, postoje bilateralni problemi i izazovi između država koji još nisu riješeni. Postoji politička kultura koja se također možda razlikuje od ostalih dijelova Europe i koja omogućuje utjecaj na partnere, pa je stoga vrlo važna kao višestruki nedostatak. Moramo se brinuti o ovoj regiji jer svaka bi nestabilnost na zapadnom Balkanu izravno utjecala i na zapad Europe.

Sad tvoje pitanje u vezi političke konkurencije, utjecaja i aktivnosti. Mogao bih satima govoriti o tome i o različitim dimenzijama i aktivnostima, takozvanim hibridnim sredstvima i aktivnostima i prikivenim operacijama. Spomenuli smo slučaj Crne Gore – što je vrlo zabrinjavajuće. Nedavno sam čuo da je ruski ministar vanjskih poslova Sergej Lavrov nazvao predsjednika Crne Gore Đukanovića izdajnikom. Svi se još uvijek sjećamo što je Rusija planirala uoči posljednjih parlamentarnih izbora u Crnoj Gori, tako da moramo posvetiti veliku pozornost svim izborima koji se održavaju ove godine. Siguran sam da će Rusija pokušati u tome pronaći priliku za širenje nepovjerenja, problema i zadavanje glavobolje Europskoj uniji. Dopustite mi da se na trenutak usredotočim na Kinu. Ono što smo do sada primijetili kada su u pitanju kineske aktivnosti u regiji, bilo je sljedeće: da se na to valja gledati s malo ambivalentnosti, jer je Kina uglavnom ulagala u gospodarski sektor. Oni su, naravno, vrlo dobro izvodili infrastrukturne projekte, tako da je uvijek postojao rizik od zamke, kao što je to bio slučaj s Crnom Gorom, a često postoji i rizik od korupcije. Ništa se ne može imati protiv ulaganja, gospodarstva i infrastrukturnih projekata. To je srž šireg procesa.

Ali ono što sada vidimo je globalna borba ili globalno nadmetanje tijekom korona krize. Kineski pristup u ovom se aspektu prilično promijenio; ono što smo vidjeli u prošlosti bilo je da se Kina pokušala prikazati kao dobar glumac. Pokušali su promicati

vlastitu zamisao o životu, kineski san. Sada nekako idu stopama Rusije, koja također voli koristiti dezinformacije i širenje lažnih vijesti te stvara nepovjerenje u Europsku uniju i u proces integracije u EU. Korona dolazi iz Kine, ne bismo to smjeli zaboraviti. Ponekad kada se zamislimo na Kinom, koja glumi altruizam, glumi zemlju koja pomaže svima, ali zapravo je problematičan način kako se ponaša kineska komunistička partija i problem je u tome što bi mogla postati najveća pandemija - što i je sada. Koriste se prilikom, a to je činjenica da su nekoliko tjedana ispred nas, da organiziraju simbolične akcije i pomažu zemljama u regiji. A što se dogodilo s europske strane? Ništa.

Na početku smo i mi sami bili zaokupljeni suočavanjem sa situacijom korona pandemije. Također ne bismo trebali zaboraviti da je na početku kriza pogodila samo Italiju i Španjolsku, koje su velike države članice Europske unije. To je također utjecalo na istočni Balkan, i oni su imali nekoliko slučajeva, ali u to vrijeme nisu bili toliko pogođeni krizom kao zapadnoeuropske i neke južnoeuropske države. I nismo znali kako se nositi sa situacijom. Ne bih rekao da su napravljene pogreške, ali odluka od 19. ožujka da se ne dopusti izvoz medicinske opreme na zapadni Balkan bila je u najmanju ruku mješovit signal nekim čelnicima u regiji. Uveli smo ispravke u to i sada smo – kada kažem 'mi', ne govorim o Zakladi Konrad Adenauer, nego o Europskoj uniji - uključili zapadni Balkan u određene inicijative, što se tiče nabave na primjer. I mislim da je već bilo spomenuto - događaj 6. svibnja, prije dva dana, krenule su 3,3 milijarde eura pomoći ili potpore - to nisu samo pomoć i zajmovi. Ne bismo trebali zaboraviti na ovo. To je bez presedana i nije nešto što bi se trebalo uzimati zdravo za gotovo. I ujedno moja posljednja točka.

Europska solidarnost je poput dvosmjerne ceste, ne jednosmjerne. Mislim da je to bio vrlo dobar signal Albanije, jer su i oni doprinijeli korona-krizi pružajući pomoć – to je bila lijepa

gesta i simbol europske solidarnosti. Ovdje ću stati i pridružiti se raspravi kasnije.

Holger Haibach

Hvala ti puno. Vratit ćemo se kada bude riječ o njemačkoj i europskoj perspektivi na cijelu ovu temu. Puno ti hvala što si spomenuo primjer Kine, jer je to nešto što se već duže vrijeme previđa. Ako govorimo o razlogu, o ovoj regiji, postoje i druge zemlje o kojima bismo mogli raspravljati poput Rusije, poput Turske, poput Zaljevskih država i mnogih drugih aktera, ali o tome sada ne bismo mogli razgovarati, to zahtijevalo drugu raspravu. Mislim da je važno sagledati sve te strane aktere, jer kao što su spomenuli prethodni govornici - oni imaju svoj utjecaj na situaciju i stvarno pokušavaju utjecati na izbore, pokušavaju utjecati na ekonomiju i politiku.

Gordan Akrap

Da, u potpunosti se slažem s vama, jer to je nešto što je jasno zapisano u deklaraciji sa Summita u Zagrebu. Moramo poboljšati našu stratešku komunikaciju prema West Balkans 6 državama, s obzirom na činjenicu da je odlučeno uložiti 3,3 milijarde eura u ekonomski, socijalni i zdravstveni sustav za njihov oporavak. Pozvao bih Prof. Stamevskog i Prof. Vukovića da nam se pridruže. Imajte na umu da - ako će to biti moguće – vaša izlaganja ne bi trebali biti duža od deset minuta kako bismo mogli imati još 15 ili 20 minuta za pitanja i odgovore i moguće komentare. Profesore Stamevski, molim Vas, Vi ste prvi, pa zatim molim Vas Profesore Vuković.

Vasko Stamevski

S obzirom da je tema danas zapadni Balkan s fokusom na Sjevernu Makedoniju, ja ću pričati o trenutnoj situaciji i time polučiti pitanja o kojima bismo mogli kasnije diskutirati. Korona virus je načelno dramatično promijenio život u cijelom svijetu uključujući Makedoniju. Svijet ovo nije doživio od Drugog svjetskog rata i skoro sve države već su osjetile posljedice ove pandemije. Što se tiče Sjeverne Makedonije, ona se suočila s ovom krizom prije par mjeseci, i rješava istu kako najbolje može. Svakako, ova pandemija ima i ozbiljan utjecaj po gospodarstvo i naravno na političko stanje, s obzirom da je ovo izborna godina.

Naslušali smo se raznih informacija, dezinformacija, spinovanja, istina i laži. I to je otežalo našu zdravstvenu krizu. Naš narod je tako defokusiran - s jedne strane naš narod prati zdravstvenu krizu i probleme koju treba rješavati i mjere koje treba slijediti, s druge strane portali su puni političkih sukoba i optužbi. Što nije ugodno za gledati, za mene kao običnog građanina.

Ova zdravstvena kriza svakako će imati utjecaja i po gospodarstvo u našoj zemlji. S obzirom na praktično smanjene ekonomske aktivnosti naših poduzeća, vlada je usvojila mjere čiji je cilj da amortizira posljedice pandemije. Pretpostavljam da ćemo kasnije pričati više o tome, no želim potencirati da ove godina Makedonija je službeno postala 30. članica NATO saveza. Važno je znati da NATO savez daje sigurnost ne samo teritorijalnu sigurnost, nego daje i sigurnost poduzećima za investiranje u ekonomiju. Zašto to naglašavam? Jer ovisimo od inozemnog ulaganja. Možemo se osloniti i na vlastito gospodarstvo, no nama trebaju i strana ulaganja.

Što je meni zanimljivo i što bih volio odgonetnuti, pitanje koje je za mene dosta diskutabilno, a to je pitanje rješavanja

multietničkih pitanja i odnosa – unutar države i bilateralnih odnosa sa susjednim državama. Pitanje se odnosi na to je li povijest ona koja treba razdvajati ili spajati ljude? To je pitanje za mene dosta intrigantno, što sam zapazio i u skoro svim državama zapadnog Balkana, nije to samo slučaj u Makedoniji. Svjedoci smo razdoblja kada nam se svakakve situacije događaju u državi.

Spomenut ću dva trenutka koji su za mene značajni: Prespanski sporazum koji smo potpisali, i onaj ugovor koji smo potpisali u cilju dobrog susjedstva s Bugarskom. Što je još zanimljivo spomenuti je prekjučer na Summitu u Zagrebu to također bilo spomenuto i stavljeno kao točka dnevnog reda, a odnosi se upravo na to što je važno za Makedoniju, a to je datum za pregovore. Čitamo o tome po portalima i znamo da ovisi o tome kada će se riješiti bilateralna pitanja između nas i Bugarske. Mislim da to nije neki problem koji bi trebao predstavljati prepreku. Svi znamo tko smo i što smo i kakva nam je povijest, međutim neke sitne greške svakako bi se pojavile.

Sada ostaje pitanje - kada sam spomenuo Prespanski sporazum, dopustite mi da s vama podijelim svoju pozitivnu procjenu, mada sam na početku bio protiv tog sporazuma, jer neke odredbe u tom Sporazumu nisu mi se dopale, meni kao građaninu Makedonije. Međutim, pitanje je li opravdana cijena koju smo platili? Mislim da sada, nakon prijema u NATO savez smo na neki način jedan dio opravdali, čekamo još da se ovaj drugi dio ostvari – prijem u Europsku Uniju – onda bih rekao da se isplatio Prespanski sporazum i da je u potpunosti opravdao svoje postojanje. A ove situacije koje nam se u okruženju događaju, imali smo neke situacije 27. travnja u skupštini i bilo je još toga – osobno bih to svrstao pod asimetrične hibridne prijetnje i opasnosti koje strane sile, treće zemlje koriste u cilju potkopavanja demokratskog sustava i demokratskog načina funkcioniranja. Iako je kod nas demokracija možda malo drugačije shvaćena nego bi trebala biti.

Držat ću se okvira početnih izlaganja, pretpostavljam da će biti vremena za diskusiju nakon mog uvoda.

Gordan Akrap

Hvala profesore Stamevski. Prespanski sporazum samo je početak procesa i bilo je jasno da je nakon uklanjanja svih prepreka za pristupanje Sjeverne Makedonije NATO-u Makedonija postala 30. članica NATO-a. NATO nije samo vojni savez, ne, prije je riječ o političkom udruživanju zemalja koje dijele iste vrijednosti. Proces pridruživanja EU malo je duži proces, ali vjerujte mi - jednom kad bude završen, kada ćete ući u EU - nadam se - tada ćete vjerojatno reći: da, cijena koju smo platili i ono što smo postigli nakon ulaska u EU nešto je što smo morali učiniti. Borba protiv mitova i predrasuda jedna je od najtežih borbi.

Sada bih pozvao profesora Vukovića iz Crne Gore da iznese svoje mišljenje o onome što se događa u Crnoj Gori. Crna Gora će vrlo brzo biti jedna od važnih tema konferencije. Profesore Vuković, molim Vas počnite.

Miodrag Vuković

Samo da kažem da sam privilegiran što mogu prisustvovati ovoj debati. Ne mogu imati ambiciju govoriti u ime Crne Gore. Govorim iz Crne Gore, ali o vlastitim saznanjima i na osnovu toga objasniti ću vlastite stavove, koji mogu imati realnu ambiciju predviđanja ne samo vremena koja dolaze i prioritete koje sa sobom nose, nego sa sobom nose i određene sugestije unutar nacionalne zajednice i za naše prijatelje prema kojima idemo, ako nismo već u dobroj mjeri integrirani u zajedničke odluke, a prije toga zajedničke politike.

Pozdravljam sve u studiju i vjerujem da smo i na ovaj način na pravom putu da pomognemo u kolektivnom iznalaženju odgovora na izazove pred kojima se nalazi Europa u cjelini. Zapadni Balkan, prostor na kojem živim, moja Crna gora, kao moj izbor samo u formalnom smislu ne smatram dijelom Europske unije – u suštinskom smislu, ako hoćemo cjepidlačiti. Većina Crna Gore je demokratski nastrojena zajednica. Ljudi su svjesni u izboru puta ili puteva koji su pred njima i pred njihovom zajednicom. I svjesni su što je pravi zbor. Nadam se da ćemo mi na tome u Crnoj Gori predano raditi i sutra, u ovim vremenima, kao što smo i do sada radili, posvećenije, ali sve će to ostati sakato, sve će to ostati nedorečeno, ne budemo li imali pravog sugovornika u institucijama i kod pojedinaca koji odlučuju o bonitetu i kvaliteti tih napora koji se čine u Crnoj Gori.

Govorit ću o dva pitanja. A to je kontekst, sadašnji, u kojem se nalazimo, i mi u Crnoj Gori i čitava zajednica, čitav svijet, ako mogu tako formulirati, i naše namjere, naša očekivanja uz ono što radimo i što su naši prioriteti, a to je da provjerimo je li to ispravna orijentacija, ali i da vidimo koliko to – uvjetno rečeno – dobivamo li s te strane adekvatne odgovore i ohrabrenja. Ta su ohrabrenja usmjerena na to da nastavimo na pravom putu. To su ohrabrenja zasnovana na onim mjerama i postupcima onih većih i važnijih koji odlučuju o sudbini i moje zajednice.

Crna Gora je prva bila pogođena epidemijom. Crna Gora je država u kojoj se već javno govori da je pokazala sav svoj izrasli i stasali institucionalni i profesionalni kapacitet. Pokazalo se na adekvatnom, pravovremenom i očigledno pozitivnom rezultatu i utjecaju na ovo globalno zlo. U ovom trenutku smanjuje se broj zaraženih. Mi smo mala politička i društvena zajednica od 500, 600.000 stanovnika. Netko bi rekao da je tako lakše organizirati se, pripremiti se, reagirati. To ću prihvatiti. Ali u ovom trenutku imamo 51 zaraženu osobu s tendencijom svakodnevnog pada,

imamo osam izgubljenih života, to su službene brojke, relevantnih i referentnih institucija. Život se polako vraća u normalu – promišljeno i planski. Vjerujemo da ćemo i tu pronaći prave odgovore i prave formate.

Drugo što želim reći da je Crna Gora prema kapacitetima koje ima pomagala i pokazala još jednom ono što je tradicionalno karakterizira kao malu zajednicu. Stalno smo kroz povijest željeli integraciju. Željeli smo surađivati s drugima – vjerujte, povijest je to zapisala mi to učenicima prenosimo, onim novim generacijama koji bi trebali biti u izravnoj komunikaciji sa svojom prošlošću, kako bi njihova budućnost bila izvjesnija, sigurnija, svjetlija – jer tko zaboravi i ignorira svoju prošlost, ponovit će je.

Crna Gora je željela integraciju i vjerujte mi, zbog te želje više je razmišljala o suradnji s drugima, nego o sebi. I tako smo ubili državu kroz povijest. Sada smo to rehabilitirali. Evo već 13, 14 godina funkcioniramo kao samostalni subjekt, međunarodne politike i međunarodnih odnosa – i to radimo dobro, zahvaljujući i razumijevanju ostalih koji nas prihvaćaju kao ravnopravnog partnera. A drugo pitanje je što smo mi, za razliku od svih vas – i pri tome govorim o zemljama iz regije – prošli dvije tranzicije. Kada smo krenuli iz komunističkog i socijalističkog sustava u demokratsku tranziciju. Vodili smo borbu za osvajanje tih europskih vrijednosti, a istovremeno se nosili s našom unutarnjom borbom, ako mogu pojednostavljeno reći. Znae, borba na globalnoj razini je borba za ovaj ili onaj sustav vrijednosti. Svjestan sam toga. Vrlo pojednostavljeno: ili idemo prema prošlosti, ili idemo naprijed. Većinska Crna Gora pokušava uhvatiti korak sa zapadnim sustavom vrijednosti – što je prepoznato - i očekujemo da se iz ove situacije još potvrde razlozi – zbog našeg ponašanja u svemu ovome - dobrosusjedskih odnosa, naše spremnosti da participiramo u narodnoj pomoći, našim zrakoplovima, s našom skromnom aviokompanijom odlazili

su strani državljani. Naporom Crne Gore i njenih građana vratili su se u svoje zemlje, našim naporom, na tisuće ih je bilo. A naši su se državljani vraćali također našim zrakoplovima. Dakle pomagali smo koliko je bilo moguće i ponudili svoje kapacitete. Mislim da smo na taj način pokazali iskrenost naših namjera.

Ono što Crna Gora danas živi – sretan sam, što ćemo na ove teme s fokusom na Crnu Goru, kao što je danas fokus na Sjevernoj Makedoniji – na napore naših prijatelja u toj državi - uz čestitke za ulazak u NATO i za nadam se što skoriji početak pregovora – da ćemo posvetiti temeljnu raspravu našoj državi na jesen. Na razini teza i da polako završim – trpimo hibridne napade - tu smo na nekom nezgodnom dijelu Balkana, gdje se sudaraju vjetrovi. Naši su preci davno o tome pisali, da su tu sudaraju vjetrovi s istoka i zapada. To je mitski prostor na Balkanu, ali vrlo izložen napadima, i hibridnim napadima. Imali smo mi i pokušaj državnog udara. To je bilo s namjerom da se radikalno promijeni orijentacija obnovljene i neovisne Crna Gore i da se skrene s puta rehabilitacije demokratskih, europskih i svjetskih važnih vrijednosti u crnoj Gori. To se dogodilo pod utjecajem onih koji su mislili da se kolektivistički pan-slavenski trebamo organizirati i ostati zarobljeni u mitovima i mitski izgušanim politikama. Vjerujem da Crna Gora posebno očekuje, vjerujem da ćete me razumjeti što želim reći – zahvalnost našim susjedima, prijateljima, Hrvatima koji su rehabilitirali jednu od najvažnijih politika, politika suvremene Europe, a to je politika proširenja. Iako nismo dobili datume i ostali razočarani, nismo dobili očekivane praktične mjere da bi se to dogodilo, ali nadamo se da će se to dogoditi pod njemačkim predsjedanjem.

Mnogo toga se moglo još reći, kako se snašla Europska unija, što je pandemija pokazala i kada su europske zemlje u pitanju. No više nego očigledno da je poraženo ono što je opasno, prijetnja koja i danas traje, a to je taj udar na multi-lateralizam, na potrebu da

suradujemo, na potrebu da smo dio globalne zajednice, da su poražene demagogija ili vidljivo posrcu i povlače se pred potrebom međusobne suradnje i kod velikih. I to se prakticira u posljednje vrijeme. Da kompromitiraju ovako neke politike koje su nas i povezale kada su naši nacionalni i građanski interesi u pitanju.

Holger Haibach

Veliko Vam hvala Profesore Vukoviću. Nažalost, već smo prilično odmakli s vremenom, no želim Florianu postaviti posljednje pitanje. Profesor Vuković već je nagovijestio činjenicu da Njemačka u drugoj polovici ove godine preuzima predsjedanje EU. Time nas podsjeća da Njemačka igra vitalnu ulogu i da je uvijek bila pozitivna što se tiče politika proširenja. Ono što bih želio znati je sljedeće, jer si u jedinstvenoj poziciji - s jedne ste strane si berlinski insajder, a s druge strane si stručnjak za tu regiju. Dakle: kakav je trenutno stav Njemačke glede proširenja? I drugo, budući da smo politički povezani kao Zaklada Konrad Adenauer s vladajućim strankama CDU kancelarke Angele Merkel, kako različita tijela stranke, ali i parlamentarne skupine, gledaju na politike proširenja, posebno kada je riječ o zemljama Zapadni Balkan 6?

Florian Feierabend

Hvala ti na pitanju. Ako pitaš kakav je stav Njemačke ili njemački stav o proširenju, valja razlikovati širu javnost i kako oni gledaju na proširenje, a rekao bih da to ne daje potpunu sliku, jer je proširenje vrlo apstraktna tema za javnost - kao da pitaš: želite li da se zemlja XYZ pridruži Europskoj uniji, a samo mjesec dana ili tjedana prije novine su pisale o albanskim mafijašima i drogama; u tom bi slučaju rezultat bi bio prilično nizak. Bilo je takvih naslova

prošle godine - recimo, nije bilo porazno. Nedovoljno za potporu šire javnosti kada je u pitanju proširenje.

A sada drugo pitanje: kako mjerodavna državna tijela gledaju na proširenje i položaj parlamentarne skupine CDU / CSU? Samo bih se htio osvrnuti na odluku koju je u rujnu prošle godine donio njemački parlament. To je bila rezolucija koja je usvojena glasovima CDU / CSU-a i Socijaldemokratske stranke Njemačke dogovarajući se oko zelenog svjetla za otvaranje pristupnih pregovora za Sjevernu Makedoniju i rekao bih zelenog i žutog svjetla za otvaranje pristupnih pregovora s Albanijom. Nije bila laka odluka za njemački parlament ili za dvije parlamentarne frakcije, ali podržali su vladu u donošenju ove pozitivne odluke. Ako sada pogledamo europsku razinu, što je tamo odlučeno ili koji su preduvjeti za Albaniju za početak pregovora, vidjeli biste da je od 15 točaka ili preduvjeta 9 točaka u osnovi kopija iz rezolucija njemačkog parlamenta; preostalih 6 su dodatne točke ili više razrađenih ili izvučenih iz zasebne skupine od ovih 9 točaka. Što sam ovim primjerom želio reći je da postoji potpora njemačke političke zajednice i sve su političke stranke na istoj razini i slažu se oko proširenja, ali što se tiče detalja i uvjeta, e tu nisu toliko složni. Osobito CDU / CSU, koji je zauzeo kritičan stav kada je Albanija u pitanju, Sjeverna Makedonija nije zadavala toliko glavobolje, ali inzistirali su na ovim jakim uvjetima ili preduvjetima prije otvaranja pregovora i prije održavanja vladine konferencije. Stoga mislim sljedeće: da, postoji podrška njemačke vlade za proširenja, međutim ona jako naglašava pitanje uvjetovanosti, pogotovo jer se puno pozivamo na primjere Bugarske i Rumunjske. Prebrzo su pristupili, nisu bili spremni i vodila se politička rasprava. Naravno, to je nešto što se vraća široj javnosti kao informacija i građani to još uvijek imaju na umu. Europsku politiku valja prodati svojim izbornim jedinicama, pa treba iskomunicirati da to nije nešto što se poklanja besplatno, prije toga treba uvesti reforme i države bi zapravo trebale biti spremne

za poduzete korake. Mislim da je s novom metodologijom ovo dobar put naprijed i za uvjeravanje publike u Europi, a posebno u Njemačkoj u proces europskog proširenja, jer je to prilično kontroverzno i osjetljivo pitanje.

Spomenuo si da je Njemačka uvijek preuzimala posebnu ulogu ili još uvijek ima posebnu ulogu s jakom predanošću zapadnom Balkanu. Želim naglasiti da nije samo proces proširenja nešto za što se Njemačka zalaže, iako naglašava načelo uvjetovanosti. Postoji Berlinski proces, ne bismo trebali zaboraviti na to, a pokrenut je 2014. godine - 100 godina nakon izbijanja Prvog svjetskog rata - tako da povijest opet igra vrlo važnu ulogu. U drugoj polovici ove godine imat ćemo konferenciju, najvjerojatnije u Sofiji, koju će zajedno voditi Bugarska i Sjeverna Makedonija. To će biti dobar primjer regionalne suradnje. Tamo ćemo vidjeti ekonomski i investicijski plan, na primjer. To je također vrlo snažna posvećenost europske strane zemljama regije.

Osim ovoga što sam upravo spomenuo, drugi faktor je inicijativa kojoj smo svjedočili prošle godine. Bila je to konferencija predsjednika Macrona i kancelarke Merkel s ciljem unošenja nove dinamike u rješenje najhitnijeg sukoba u regiji - odnosa Beograda i Prištine i njihove normalizacije odnosa. Očekujem da nakon 21. lipnja, kada će se održati izbori u Srbiji, ako nas korona neće sve zaokupiti, mislim da će doći do novog pokretanja ove inicijative Macron - Merkel.

Zaključak. Sve je potvrđeno, predani smo politici proširenja, a kao što sam spomenuo - imamo berlinski proces, imamo inicijativu Macron-Merkel. Mi smo pouzdan partner kada je u pitanju europska perspektiva, što u njemačkom vodstvu nije nešto daleko, već je dio nove perspektive članstva, Toliko s moje točke gledišta o njemačkoj perspektivi.

Holger Haibach

Hvala lijepa Florian na ovom uvidu u njemačku poziciju. Mislim da je vrlo važno naglasiti - posebno za one ljude koji nisu previše upoznati s regijom, da je, kao što smo razgovarali o utjecaju vanjskih aktera, jednostavno činjenica da ako Europska unija, ako Sjedinjene Države neće zauzeti stav, netko drugi hoće, jer to je normalan život. Ako postoji praznina u političkom životu, netko će je popuniti. Trebalo bi biti u najboljem interesu Europske unije da ta praznina uopće ne postoji.

Gordan Akrap

Da, u potpunosti se slažem s tobom. Jako mi je žao, ali gotovo da nam je ponestalo vremena. Mislim da ovih gotovo 100 minuta nismo iskoristili samo za spominjanje problema. Te izazove vidim kao pozitivan znak da ih možemo koristiti i prenijeti u pozitivne signale i pozitivne procese, koji će biti gotovi za nekoliko godina. Dopustite mi da ponovim što sam već rekao: mi u Hrvatskoj znamo da je proces pridruživanja EU dug proces, ali sve što ćete učiniti u tom vremenu na kraju će vam biti korisno. I kao što je Holger rekao - ako mi kao Europska unija nećemo zauzeti stav i stajati iza aktivnosti koje će podržati jedinstvo i stvaranje pozitivnih utjecaja u tim zemljama, ne samo kao skupina zemalja, slažem se da bi se to moglo pretvoriti u puno veće probleme. I moje osobno mišljenje je da trebamo prihvatiti stav da smo kao Hrvati 2000. godine tražili da podržimo pristupni proces na pojedinačnoj razini, a ne da se pridružimo tim zemljama na regionalnoj razini. Ocijenimo zemlju po zemlju, kako se koja razvijala, a zatim odlučimo što ćemo učiniti.

HolgerHaibach

Da. Hvala vam puno. Mislim da je ovo bila vrlo zanimljiva rasprava. Očito je nemoguće i u deset sati proći kroz sve te složene stvari o kojima smo upravo razgovarali. Prije svega htio bih zahvaliti svim suradnicima, svim govornicima, mojim njemačkim kolegama, jer je danas u Njemačkoj državni praznik. Puno vam hvala što ste odvojili vrijeme na slobodan dan, kada biste trebali biti s prijateljima i obitelji. Htio bih zahvaliti svim izlagačima iz regije - mislim da je to bilo vrlo plodno. O onome o čemu sada ne bismo mogli razgovarati, definitivno ćemo razgovarati u budućnosti. Kao što rekoh na početku. Ovo je serija razgovora i jako bismo voljeli da se svi vi vratite u jednu od epizoda ove serije konferencija. Hvala vam puno.

Video snimka konferencije dostupna je na adresi:

<https://www.kas.de/de/web/kroatien/veranstaltungsberichte/detail/-/content/kroatien-und-die-westbalkan-staaten-eu-perspektiven-montenegros-und-nord-mazedoniens>